

Dr. Čermelj Lavo
Dobrakova 6/II
za Slovenijo
Julijanske Krajine
LJUBLJANA Erjavčeva 4a

STRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NOVI RAZNARODOVALNI
NAČRTI

Kakor običajno tudi letos objavljajo fašistični listi ob otvoritvi šolskega leta razne članke, ki se bavijo z »vzgojo« mladine v Julijski Krajini. Ti članki prinašajo marsikatero zanimivo statistiko, iz njih pa izvemo vsaj neposredno tudi marsikaj, kar se sicer izvaja, o čemur pa previdno molčijo.

Tako je »Piccolo della Sera« od 11. t. m. objavil članek pod naslovom »Obmejni režimski in politični problemi« daljšo razpravo o kmetijskem šolstvu. Iz tega članka izvemo, da je vlad vzdrževala trinajst dvoletnih kmetijskih tečajev, ki jih lahko primerjamo z našo meščansko šolo kmetijskega tipa. Ko zrcij za tehniško izobrazbo v Tržaški pokrajini vzdržuje dvajset kmetijskih nadaljevalnih šol. Ustanova Faina je otvorila 40 kmetijskih nadaljevalnih šol na deželi in proslilo društvo »Italia Redenta« pripravlja za to šolsko leto kar 500 kmetijskih tečajev. O namenu in nalogah teh tečajev smo že ponovno pisali v našem listu. Njih namen ni morda ta, da bi dali slovenskemu in hrvaškemu kmetu potrebno strokovno izobrazbo, temveč, da mu prisilno vtepajo v glavo italijsčino in ga skušajo navduševati za Italijo in fašizem.

Sedaj pa prihaja pisec v »Piccolo della Sera« s predlogom, da naj izmed slovenske in hravtske podeželske dece izberejo fašistični veljaki (podešatje, fašistični tajniki, poveljniki balli) najbolj nadarjene dečke in naj jih pošljajo na kmetijske srednje šole. Tam naj se vzgajajo v takem duhu, da postanejo v domaćem kraju zaupniki faš. stranke, podešatje, načelniki raznih fašističnih ustanov in podobno. V šoli naj se radi tega ne nauče samo poljedelstvo, temveč naj se predvsem izučijo v govorništvu, tako da lahko, nastopijo kot govorniki na raznih fašističnih in patriotskih manifestacijah. Ta namen da naj se ne prikrije ne učencem ne njihovim staršem, temveč da naj se jim odkrito pove, da je sprejem v šolo, predvsem pa vživanje brezplačnega mesta v dijaškem konviktu in štipendije nujno združeno s pogojem, da se učenec udinja v fašistično politično službo.

Clankar misli seveda v prvi vrsti na dečke, ki bi prevzeli posestvo po svojih starših. Ne pušča pa iz vidika tudi druge, katerim odkriva možnost zaposlitve v državni službi, predvsem pri fašistični gozdni milici, ali pa službo v Abesini.

Načrt še ogreva na predlog, ki je v zadnjem času padel že od več strani, da naj se namreč ukine dosedanja italijska gimnazija v Tolminu in da naj se mesto nje otvori posebna gorska kmetijska šola.

Zanimivi so razlogi, ki jih navaja za odpravo dosedanja gimnazije, kajti iz tega se najbolje pozna, kako so skušali gimnazijo umetno vzdrževati in kakšni so bili njeni pravi nameni. Kot glavni razlog se navaja dejstvo, da se profesorji le s težkim srečem odločijo, da nastopijo službo v Tolminu in da je njihova edina želja, da jih čimprej kam drugam prenestijo. Jasno je, kakšni morejo biti uspehi ob takem učiteljskem zboru. Da je bil obstoj gimnazije zasiguran, je država ustavnila poseben konvikt, ki nosi ime po Slovencu Francetu Škodniku iz Kanala, ki je služil kot general v italijski vojski. Kot tak je učil kralja Humerta I. nemščino. Zavod, ki nosi po njem ime, pa služi najbrutalnejšemu poitaljančevanju in raznarodovanju slovenske mladine. O tem priča že preračunjena sestava gojencev.

Od 80 gojencev, ki jih lahko prejema zavod, njih je po določenem programu 50 iz furlanske nižave, od italijskih mest ob zapadni istrski obali ali celo iz starih pokrajin Italije, in le 30 jih je slovenskega pokolenja in iz bližnjega okoliša Tolmina. Očitno pa tudi ta uredba v konviktu ni imela uspeha. Clankar ugotavlja, da ti italijski učenci niso mogli imeti nobenega vpliva na domače slovensko prebivalstvo, ker živijo med zdovi zavoda. Toda tudi na manjšino slovenskih tovaršev ni mogel biti njih vpliv posebno jak, kajti sicer ne bi clankar trdil, da bi v teh trideset slovenskih fantov »duševno« z neprimerno večjim uspehom »preoblikovalo«, ako bi bili raztreseni po raznih zavodih stare Italije. Analogne zaključke napravlja glede 15 slovenskih deklic, ki žive poleg enakega štivila italijskih deklic zbranih od vseh vetrov, v dekliškem zavodu. Radi navedenih razlogov moramo tedaj pričakovati, da bo-

ITALIJANSKO-JUGOSLOVENSKI ODNOŠI:

BRITANSKA ŠTAMPA SE SVE VIŠE ZANIMA ZA JADRAN I ZA ANTIJUGOSLAVENKE
NAMJERE FAŠISTIČKE ITALIJE

Engleski list »Western Mail« iz južnog Walesa, od 3. septembra, donosi pod naslovom »Italija želi da vrla Jadranom« članek Johna Ewansa, u kome se vidi:

Jadran je uvijek igrao bitnu ulogu u historiji Italije. Ulazak Italije u svjetski rat bio je dobro drijelom odlučen njenom željom da osigura dominaciju na Jadranu. Italija ima tri glavna razloga što želi tu dominaciju:

1. Talijanska duga obala je izložena opasnosti u slučaju rata.

2. Jadran je jedina linija za političku i ekonomsku ekspanziju Italije na Balkan.

3. Tragovi rimske i venecijanske kulture duž Jadranu navode običnog Italijana da vjeruje da on ima s pravom pretencije na »Mare Nostrum«.

Ugovori o miru i talijansko prodiranje u Albaniju dali su Italiji veoma jak položaj na Jadranu. Otranski kanal koji je 80 kilometra širok može da se dominira iz Italije, a sa utvrđenjem otoka Saseno na albanskoj strani taj je položaj još pojačan. U Sjevernem Jadranu Italija ima

Istru, ostrvo Cres i Lošinj koji blokiraju cijelu hrvatsku obalu. Na jugu talijansko ostrvo Lastovo nalazi se u opasnoj blizini Splita, Dubrovnika i Kotora.

Italija je pak Rapalskim ugovorom napolila hrvatsku i dalmatinsku obalu u kojist Jugoslavije i odrekla se svojih zahtjeva na tu obalu, koja sa mnogobrojnim ostrvima i dobro zaštićenim zalivima pruža mogućnost vanrednih pomorskih baza za podmornice, nasuprot talijanskoj i albanskoj obali koje su siromašne u ostrvima i zalivima. Prema jugoslovenska marinica ne pretstavlja nikavu opasnost za Italiju na Jadranu, ipak bi pogodna jugoslovenska obala u slučaju kakvog sukoba na Sredozemnom moru primorala Italiju da drži dobar broj ratnih ladija na Jadranu. Ako bi neprijateljski ratni brodovi uspjeli da prodiju kroz Otranski kanal, ili ako bi se neprijateljski brodovi našli u jugoslovenskim vodama kada bi rat izbio, tada bi jugoslovenske pomorske baze predstavljale ozbiljnu opasnost za Italiju. Stoga bi Jugoslavija mogla biti značajan faktor u eventualnom Sredozemnom paktu.

Zbog svega toga talijanski imperijalizam dražio je uvijek Italiju u poratnom periodu. Razna nacionalistička i iredentistička talijanska udruženja imala su punu potporu fašističke štampe u odgoju javnog mišljenja i svijeta u Italiji s obzirom na jadransku obalu kao na talijansku teritoriju. Tako je 1930 Biscotini objavio knjigu u kojoj vidi: da Dalmacija mora biti talijanska iz historijskih, strategijskih i političkih razloga.

Što se tiče talijanskih zahtjeva na Dalmaciju, oni se gotovo isključivo zasnavaju na rimskim starinama i venecijanskim spomenicima. Inače je stanovništvo Dalmacije u egzistenciji većini slavenski i antitalijansko. Talijani se mogu naći kao stran elemenat u gradovima duž obale, kao što se oni mogu naći u gradovima na obalama Sredozemnog mora. Inače apsolutno nema talijanskih seljaka u Dalmaciji. Njih ima u Dalmaciji samo nešto između sedam do osam hiljada, gdje oni sačinjavaju samo 2 posto od cijelokupnog stanovništva; ostali 98 posto su Jugosloveni.

DALMATINSKI IREDENTISTIČKI POKRET U ITALIJI SE NAGLO ŠIRI

»La Volonta d'Italia«, rimski imperialistički organ bivših ratnih dobrovoljaca i Komiteta za dalmatinšku akciju izvještava u broju od 31. augusta, da su članovi Komiteta za dalmatinšku akciju u pokrajini Novara održali, u toku prošlog mjeseca mnogobrojne iredentističke konferencije u ovim općinama: Gallate, Momo, Suno, Treccate, Camerlano, Casalino, Vespolate i Carpignano. Glavni govornici su bili profesor Fontana, dr. Macchi, dr. Fedele i Mainardi, članovi upravnog savjeta.

»U svim pomenutim mjestima bio je prisutan i veliki broj građanstva, dok su članovi Komiteta bili uvijek prvi na svakoj manifestaciji. Konferencije su uvijek otvorene i zaključene sa pozdravom Duće, a odnosile su se na aktuelne probleme Sredozemnog mora. Zbog toga su izazvale najživlje interesovanje kod slušaoca, tako da su se uvijek upisivali mnogobrojni članovi u Komitet za dalmatinšku akciju. U toku septembra održat će se nove konferencije u drugim općinama.«

PET MLADIĆA OSUDJENO NA ZATVOR I GLOBU KADA SU SE VRATILI IZ JUGOSLAVIJE

Jablanica, septembra 1936 Polovicom mjeseca augusta vratilo se iz Jugoslavije pet naših mladića, i to: Sternberger Anton zvan Brkopčov, Štefančić Josip i njegov brat Alojz zvan Škrličevi, Hrvatin Anton i njegov brat Franjo. Ovi naši mladići bili su na radu u Šumama u Slavoniji. Čim su prispijeli kući, uhapsili su svu petoricu i odveli ih u Bistrici. Četvoricu su ostavili u zatvoru, dočim su Štefančić Alojzija uzeli u vojsku i otpremili u Abesiniju, odakle se sada javio svojima.

Preostaloj četvorici je bilo 5 o. mj. sudjenje v Bistrici. Tu su bili osudjeni: Štenberger Anton na godinu i dva mjeseca zatvora i 1000 lira globe, Štefančić Josip na 11 mjeseci zatvora i 1000 lira globe, te Hrvatin Anton i Franjo svaki

na 6 mjeseci zatvora i svaki na 800 lira globe. Napominjemo da su svi ovi mladići vrlo siromašnih roditelja, pa ne znamo odakle će njihovi roditelji platiti tu globu. Bojimo se da će i njima staviti za globu marvu ili imanje na dražbu, kao što u poslednje vrijeme čine mnogimi koji su globljeni. — Graničar.

KONFINACIJE RADI SLOVENSKEGA PETJA

Gorica, septembra 1936. — Okoli Kanala na Goriškem je bilo aretiranih već slovenskih mladenčev, sedem od njih, (med njimi tudi Karel Jermol iz Avč) je bilo konfiniranih na štiri leta. Očitali so jim, da so peli melodije fašistične pesmi »Faccetta nerak« toda s slovenskim besedilom, ki je parodija italijanskega izvirnika.

do v doglednem času ukinili gimnazijo in pičlo število slovenskih učencev poslali v razne kraje starih pokrajina, v kolikor je splet v intencijah fašistične vlade, da dovršijo ti slovenski dijaki gimnazijo.

Na mesto gimnazije pa naj bi se v Tolminu ustanovila posebna kmetijska srednja šola za gorske kraje. Šola bi imela na zunajnamen, da vzgaja potrebnih kmetijskih naraščaj, v resnicu pa bi zasledovala namen, da bi poitaljančila slovenske otroke, ki bi jo pohajali.

Po tako nacionalno izprijenih slovenskih absolventih te šole bi se izpodrivali vsi slovenski izrazi za kmetsko življenje in bi se pospešilo poitaljančevanje slovenskega prebivalstva. Uspeh take šole bi bil po mnenju predlagatelja nedvomno večji kakor dosedanjem uspeh gimnazije, kajti absolventi gimnazije so se sicer v teku osmih šolskih let morda odtujili svojemu maternemu jeziku in narodu, toda po končanih studijah živijo kot odvetniki, profesorji all v drugih poklicih daleč od svojega rojstnega kraja, dočim bi absolvent kmetijske šole ostali v domaćem kraju in bi tako najlepše podpirali raznarodovalno akcijo.

Docela podobne namene glede ženskega naraščaja zasleduje članek »Ustanove društva Italia Redenta« in ženskega fašja, ki ga je objavil tri dni

prej »Piccolo«. Kakor smo že pred časom na tem mestu pisali, je »Italia Redenta« že v preteklem letu vzdrževala 14 tečajev za gospodinjstvo, od teh 13 v Istri. Taki ženski tečaji se bodo kaže više gori omenjeni kmetijski tečaji ustanovili povsod, kjer že ne obstajajo kmetijske nadaljevalne šole, bodisi državne ali pokrajinske, ali šole ustanove »Faina«. Te šole, ki so obvezne za vsa dekleta od 14 leta dalje, imajo, kakor to javno priznavajo, namen, da vplivajo na občutljivo dušo bodočih mater in da vzbudijo v njih ljubezen do latinske plemenitosti in ponos do italijanske

članek pa je ventiliral še drugo preče vprašanje, namreč zaposlitev slovenskih deklet, ki ne morejo ostati na domu. Pred vojno so hodila tako dekleta pred vsem v Trst, sedaj pa skušajo v vsem sredstvi spraviti ta dekleta čimbolj daleč od domačega kraja. Zlasti iz južnih krajev Italije, iz Napolja in Sicilije da prihajajo na županstva in župne urade številni pozivlji, naj bi šla naša dekleta tja služiti, češ da ta mošnja dekleta se ne morejo odločiti, da bi šla služiti v mestu. Po člankarju je baje samo v Cataniji 6.000 (šest tisoč!) deklet iz Julijanske Krajine, od katerih da je večina sicer iz Furlanije in Italijanskih mestec v Istri, toda tudi doberšen del Slovenc v Vipavskem. Najmanj da je med njimi Krašovk, ki da

se udinjajo navadno samo za zimske mesece, ko ni dela na polju. Ta dekleta, ki služijo v starih pokrajinal Italije, se ali tamomožijo in so tako polnoma izgubljena za naš rod ali pa se nauče raznih italijanskih dialektov, s katerim se potem pačijo v domaćem kraju.

Da bi to notranje izseljevanje slovenskih deklet pospešilo, se je v januarju tega leta ustanovilo posebno društvo v Trstu pod imenom »Istituzione fascista per l'assistenza del personale femminile di servizio«. (Fašistična ustanova za pomoč ženskemu službenemu osobju). To društvo vzdržuje nekakšno zavetišče, kjer se z vsemi sredstvi skuša dekleta čimprej poitaljančiti. V ta namen se učijo tudi petja, seveda le italijanskega in jim pridiga, seveda tudi le v italijanskem jeziku, neki frančiskan Barbuani. Poleg tega pa ima društvo namen, da preskrbi dekletom službo, seveda po strogem načrtu, slovenskim dekletom čim bolj daleč od domačega kraja. Ker pa utegne biti delovanje tega društva preozko ali morda premalo energično in sistematično se »Italia Redenta« že pripravlja, da bi ona prevzela to funkcijo in v ta namen vpregrala vse svoje odbore in podobore po vsej Italiji. S tem hoče »izdatno pripomoči k jezikovni izobrazbi in duševni preobrazbi tisočih deklet iz obmernega ozemlja.«

L. C.

POSLJE ABESINSKOG RATA

DERUTNO STANJE FAŠISTIČKE PRIVREDE I FINANSIJA

Počinjući od oktobra mjeseca 1935 godine u Italiji se ne publikuju statistički podaci o narodnoj privredi. Samo su predsjednik Italijanske banke krajem marta u svom godišnjem izvještaju, a zatim i ministar finansija Thaon di Revel u svojim govorima u fašističkom parlamentu (19. maja 1935. g.) i u Senatu (23. maja 1935. g.) naveli neke podatke o finansijskom položaju u zemlji. Izvještaj svakog mjeseca koji objavljuje Savez industrijalaca o kretanju proizvodnje, sastavljeni su u veoma općim izrazima.

Nesumnjivo je, da su rat u Abesiniji i sankcije država Društva naroda već doveste u buduće do nekih strukturalnih izmjena u talijanskoj privredi, čiji se značaj sada još ne može ocijeniti. Zavisnost kako vojne, tako i luke industrije Italije od stranih sirovina oštro se pokazala za vrijeme rata i sankcija i ogromno je povećala težnju talijanske buržoazije da pojača svoju ekonomsku nezavisnost od stranog tržišta. Pokušaji posljednje godine da se po mogućnosti zamjene strane sirovine mjesnim proizvodima (pamuk i vuna-konopljem i vještačkom svilom, da se mješa benzин sa špiritusom, da se prave vještačka vunena vlakna itd.) bili su ne samo prekinuti i poslije završetka abesinskog rata, već će po mogućnosti da se još prošire i sistematski povećaju. Istina, ova proizvodnja surrogata nalazi još na velike teškoće, i o nezavisnosti Italije od stranih sirovina u bliskoj budućnosti ne može biti ni reči. Pa ipak, ova težnja na autarhiju očigledno će u sve većoj mjeri pokazati svoj uticaj kako na strukturu razvijatih talijanskih industrija, tako i na karakter talijanske spoljne trgovine. I ta činjenica što su rat i sankcije onemogućili talijansku izvoznu industriju — najviše tekstil — što se tiče nekih njenih bivših tržišta za plasiranje, isto tako to će imati odjek i na strukturu talijanske spoljne trgovine i industrije.

Kao što je već bilo rečeno, sad je nemoguće opredjeliti koliko će daleko otići strukturalne izmjene talijanske privrede. Nesumnjivo je bezuslovno to, da će ovaj proces sada i, očigledno, i idućih godina znatno komplikovati i otežati ekonomsku situaciju Italije. Mnoge cijele grane industrije koje su do sad igrale veliku ulogu u industriji proizvodnje, a tako isto u izvozu Italije, preživljaju kroničnu krizu, dok s drugim strane, proizvodnja surrogata ima da prebrodi velike teškoće.

STANJE TALIJANSKE INDUSTRIJE

Što se tiče sadanje konjunkture talijanske industrije, to ovoj posljednji mjesecični izvještaj Talijanskog saveza industrijalaca od kraja mjeseca maja saopćuje slijedeće:

»Krajem maja mjeseca privredni položaj Italije ne pokazuje znatnu izmjenu... Sezonsko povećanje, koje se obično primjećuje u proljeće u cijeloj industriji, prošlih mjeseci bilo je znatno slabije od odgovarajućeg perioda prošle godine. Ali u ovom slučaju riječ je upravo o slabijem poletu, a ne o pravom regresu. U raznim granama industrije stanje je, naravno, nejednako. Dobrim pogonom rade one grane industrije, koje rade i dalje po porudžbinama države (t. j. prije svega vojna industrija), one koje proizvode najvažniju robu za unutrašnju trgovinu, i one koje proizvode surrogate sirovina, pomoću kojih se zamjenjuju strane raznovidnosti istih. Naprotiv, još se više smanjio pogon grana industrije koje zavise od stranih sirovina, a tako isto onih grana industrije čiji su proizvodi naznačeni najviše za spoljno tržište. U mnogim slučajevima to su jedne iste grane industrije, koje stradaju istovremeno od ova dva faktora. One se nalaze u bezizlaznom položaju iz koga mogu da se oslobode samo u tom slučaju, ako u osnovi svojoj preprave svoj proizvodni aparat u pravcu svoje proizvodnje.«

Ova opća slika potvrđuje se saopćenjima od strane proizvodnje u pojedinim granama industrije.

Visoka konjunktura industrije željeza i čelika, istina, u nekoliko se pogoršala poslije završetka abesinskog rata, pa ipak ona produžava da radi dobrom pogonom zbog niukoliko neoslabljene tempa naoružanja. To se isto odnosi i na kemijsku industriju, koja svima svojim granama pokazuje dobar pogon. Rudarska industrija radi sa pogonom, koji se graniči sa krajnjom mogućnošću proizvodnje u cilju zamjene stranih sirovina i goriva mjesnim proizvodima. Ova činjenica ima odjek za opću konjunktturnu situaciju istina, veoma neznanat, jer je obim talijanske rudarske industrije dosta mali; uključujući kamenolome, u talijanskoj rudarskoj industriji uopće je zauzet manje od 80.000 radnika. Industrija za ishranu dobiva od toga, što je uvoz proizvoda za ishranu zbog valutnih obzira smanjen do minimuma. Od svih ostalih grana industrije samo se u industriji kože, zbog vojnih porudžbina, primjećuje izvjesno oživljavanje.

Iz onih grana industrije, u kojima pojavе krize ne samo da nisu isčezle, već su još više povećane zbog rata i sankcija, treba ukazati, prile svega, na tekstilnu industriju, kao na najvažniju izvoznu granu industrije Italije, u kojoj je do sada bilo zauzeto 20% svih radnika Italije.

Osobito je teško stanje u industriji pamuka, vune, jute i svile. Italijanska industrija pamuka radi isključivo, a industrija vune većim dijelom, stranim sirovinama. Teškoće u dobivanju sirovina su odgovarajućem kvalitetu i kvantitetu još su više smanjile i onako već smanjene mogućnosti plasmana zbog rata i sankcija. Što se tiče talijanske industrije svile, koja je ranije bila glavni industrijski produkt proizvodnje Italije, ovdje se uzroci krize nalaze u sasvim drugoj pojavi, naime, u japanskoj konkurenčiji, koja je posljednjih godina smrtno ranila talijansku industriju svile. Indeks proizvodnje talijanske industrije svile već je sredinom 1935 godine bio gotovo do nule. U industriji pamuka i vune stanje, ma da i nije toliko katastrofalno, opet je i u ovim granama proizvodnje, očigledno, ljetnih mjeseci 1936 godine ponovno dostiglo do niske tačke krize kao u 1932. god., ako nije palo još i niže. Industrija konoplja radi s dobrim pogonom jer su vuna i pamuk počeli da se zamjenjuju konopljom; obim ove grane industrije, međutim, veoma je neznanat. S dobrim pogonom radi, naravno, i industrija vještačke svile, čija produkcija kao i prije, tako i sada dokazuje povećanu tendenciju.

Gradjevinska industrija, u kojoj u normalnim uslovima radi 10% talijanskih radnika, potpuno je pala. U početku abesinskog rata vlada je bila primorana da potpuno prestane sa izdavanjem dozvola za nove gradjevine, djelimično zbog valutnih razloga, jer talijanska gradjevinska industrija radi pomoću stranih sirovina (gvožđe, drvo), a djelimično zbog finansijskih razloga, naime, zbog toga da se onemogući pretvaranje valute u »materialnu vrijednost«. Zbog istih razloga izgradnja se ne vrši sve do danas. Zbog zastoja u gradjevinskoj industriji stradaju, razumije se, i pojedine pomoćne grane industrije, kao, naprimjer, prije svega, industrija cementa. Uporedno sa ove dvije velike grane industrije — tekstilom i gradjevinskom industrijom izgradnje — u kojima radi oko 30% talijanskih radnika, postoje mnogo drugih grana industrije, koje imaju manji narodno-privredni značaj, u kojima se stanje u prvom polugodištu 1936 godine isto tako pogoršalo. Proizvodnja šešira i sličnih artikala, koja najviše služi za izvoz, nalazi se u teškoj krizi. U krizi je takodje i gostioničarstvo zbog veoma skraćenog turizma. Industrija hrtije, koja je u 1935 godini pokazivala veliko povećanje proizvodnje, primorana je zbog teškoće u sirovinama da smanji svoju produkciju. To se isto odnosi i na industriju gume. U teškom stanju nalaze se miliovi i pekare zbog politike cijena vlade, koja iz političkih motiva ne dozvoljava povećanje cijena hleba i drugih proizvoda od brašna na malo onim istim tempom, kako se povećavaju i cijene žita. Proizvodnja pa i zaostavljanje krize u krupnim granama talijanske industrije komplikuju se isključivo zbog teškog i napregnutog finansijskog stanja. Rashodi u vezi sa abesinskim ratom teško pritiskuju talijansku državnu finansiju, koje i prije abesinske avanture nisu bile sjajne.

UČINAK RATA U TALIJANSKIM FINANSIJAMA

Londonski list »Ekonomist« nabrala rasporede na abesinski rat prije njegovog zvaničnog završetka, u početku maja, u sumi od 12 milijardi lira. Prema ovom računaju, koje, vjerojatno, odgovara stvarnosti, rat je stajao Italiju, računajući od prvih mjeseci neposrednog pripremanja upravo, prosječno jednu milijardu lira na mjesec. Otkako je pobijedjena abesinska vojska i zvanično završen rat, rashodi Italije znatno su se smanjili, ali daleko od toga da Abesinska više ne stoji nikakvih finansijskih sredstava Italiju. Italijanski imperijalizam kao i ranije, tako i sada, pruđen je da drži u Abesiniji vojsku od 300.000 vojnika i da je snabdjeva izuzetno teškim uslovima. Osim toga i u samoj Italiji zbog međunarodne situacije, koju je stvorila u Evropi abesinska avantura, pod oružjem se nalazi još oko milijun ljudi. Zbog toga biti će prije umanjena, nego uvećena cifra, ako se kaže, da abesinska avantura i poslije zvaničnog završetka rata stoji talijansku državu i dalje oko pola milijardi lira na

mjesec. Rashode na abesinski rat talijanska vlada pokrivala je dosada najviše:

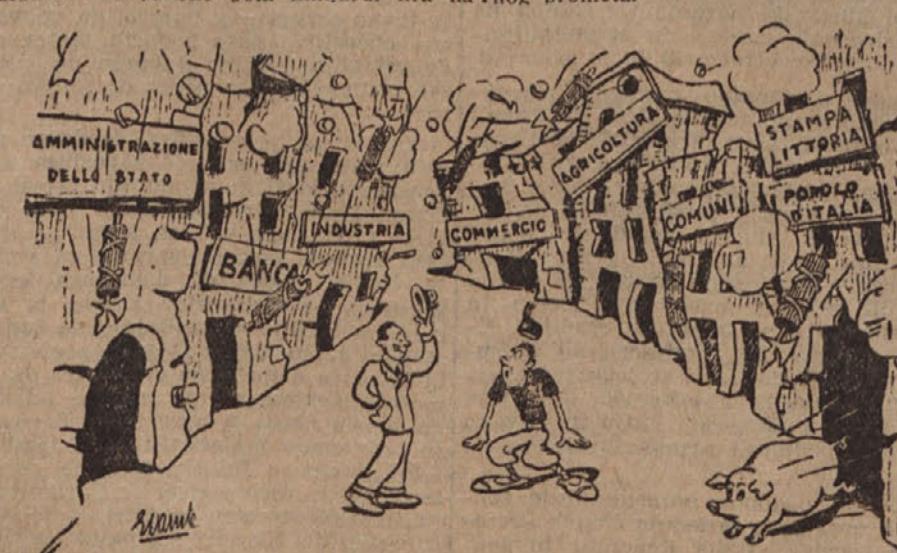
- zamjenom konvertovanih državnih zajmova novim zajmom, emitovanim većim procentom;
- povećanjem poreza;
- »nevidiljivim dugovima« u vidu ugovora o liferacijama;
- izvozom zlata u inostranstvo;
- povećanjem broja banknota u saobraćaju.

Relativno najveću sumu od svih ovih operacija donijela je, svakako, zamjena konsolidovanih unutrašnjih dugova na sumu od 60 milijardi lira novim zajmom od 5%. Da bi se olakšale procentne teškoće ovih dugova, vlada je samo u 1934 godini konvertovala sve dugove od 5–3 i po %. Sada je u cilju dobivanja novca vlada ponovo povećala procenat do 5, a porteri starih 3,5% obligacija pri nijihovoj promjeni na nove pet procentne obligacije po 100 lira moralni su da doplaćaju po 15 lira. Prema nezvaničnim saopćenjima do jula 1936 godine bilo je zamijenjeno starih obaveza dugovanja na sumu od 40 milijardi lira. To znači, da je vlada dobila od ove finansijske manipulacije do sada prihod od 6 milijardi lira. Poslije zamjene svih 60 milijardi prihod vlade iznosiće 40 milijardi lira. Ali što znači za buduće ovo vrijeme povećavanje doprinosa u državnu blagajnu. Plaćanja po tri i po procentnom zajmu na 60 milijardi lira iznosila su do sada 2,1 milijarde lira godišnje. Plaćanja, polazeći od 5%, otežavaju budžet svake godine za 3 milijarde lira. To znači da će 9 milijarda, koje dobiva vlada blagodareći svojoj finansijskoj manipulaciji, vrijediti 10%. To će povećati deficit talijanskog budžeta približno za jednu milijardu lira godišnje.

NEVIDLJIVI DUGOVI

Objav novih »nevidiljivih« dugova, koje je učinila država u vidu ugovora o liferacijama u toku posljednjih godina, ne može se utvrditi, jer o tome nema nikakvih zvaničnih podataka. Strana štampa smatra, međutim, da je riječ o znatnim sumama, koje će također pasti kao teret na budući budžet. Ne zna se isto tako ni prihod od novih poreza. Konstatovano je samo toliko, da je teret novih poreza za potrošače znatan. Najveći značaj od novih poreza ima povećanje poreza na obrt. Uporedno s tim treba ukazati i na povećanje poreza na saobraćaj i poreza na benzin, koji u vidu povećanja cijena na predmete upotrebe, naposlijetku isto tako padaju kao teret na masu potrošača.

Bijeg znatnog dijela zlatnih rezerva Italijanske banke u inostranstvo i suviše je dobro poznata činjenica, da nije potrebno podrobno se na tome zadržavati. Prema podacima predsjednika Italijanske banke, zlatne i valutne rezerve emisione banke iznosile su na dan 31 decembra 1935 godine samo 3394 milijuna lira u poređenju sa 4315 milijuna lira, koje su pokazane u posljednjem izvještaju banke od 20. oktobra 1935 godine i sa 5885 milijuna 30. juna 1935 godine. Jednom riječi, bez obzira na skupljanje zlata u zemlji, koje je dalo, istina, manje od pola milijarde lira, Italijanska banka u drugoj polovini 1935 godine izgubila je 2491 milijun lira, što iznosi 42% niene zlatne rezerve. Posljednji podaci o stanju zlatnih rezervi Italijanske banke odnose se na 31 decembra 1935 godine, a od toga vremena novih podataka nije bilo objavljeno. A ako se izračuna tempo bježanja zlata u drugoj polovini 1933 godine, onda se može smatrati, da su krajem juna 1936 godine zlatne rezerve Italijanske banke jedva dostigle 2.000 milijuna lira. Uporedno s ovim nestajanjem zlatnih rezervi emisione banke, povećavana je količina papirnog novca u cirkulaciji. Ministar finansija u svom parlamentarnom izvještaju objavio je cijene, prema kojima se količina papirnog novca u saobraćaju povećala od 13029 milijuna lira od 30. juna 1935 godine do 16.180 milijuna lira za 31 decembra 1935 godine, t. i. u toku šest mjeseci za 3151 milijun lira. Ministar je, istina, saopćio da se za 10. maj 1936 godine količina papirnog novca u cirkulaciji povećala do 15.135 milijuna lira; ali od toga vremena ni nemamo obavještenja o stanju novčanog prometa.

DEFICIT DRŽAVNOG BUDŽETA

Povećani deficit državnog budžeta i ogromno opterećivanje budućih budžeta, s jedne strane, veliki gubici zlata emisione banke i povećanje količine papirnog novca, s druge strane, izazvali su dalje slabljenje talijanske valute. Razlika u kursu talijanske lire na stranim burzama, uprkos mnogim pokušajima da se zadrži, povećana je od 7,5% sredinom 1935 do 9,5% krajem 1935 godine u 12% junu mjeseca 1936. Potrebno je reći, da ova zvanična burzanska razlika u kursu daleko ne odgovara pravom padu lire. U stvari, pad kursa lire mnogo je veći nego što to pokazuje ova burzanski kurs. Sama talijanska vlada plaća unutra u samoj zemlji za zlato 22% više od nominalne vrijednosti papirne lire. Uvodjenje u cilju privlačenja stranih turista u martu 1936 godine takozvane »turističke lire« pretstavlja zvanično priznanje većeg smanjivanja vrijednosti lire. Kurs »turističke lire« bio je uspostavljen na visini 18,60% švajcarskog franka za 100 lira, dok je zvanični kurs lire u to vrijeme iznosio 24,25 švajcarskog franka, a paritet iznosi 1:27,25 šv. franka za 100 lira. U posljednjem se paritetom, na taj način, vrijednost »turističke lire« pretstavlja padanje kursa lire više od 30%. U privatnom prometu u inostranstvu talijanska lira već u toku nekoliko mjeseci prodaje se, šta više, za 40 i više procenata manje od svoje nominalne vrijednosti.

PALA JE KUPOVNA VRIJEDNOST LIRE

Ali i u samoj zemlji kupovna vrijednost lire neobično je palila. Ministar finansija saopćio je u svome ekspozitu, da je indeks cijena na veliko od januara mjeseca 1935 godine, do aprila 1936 godine još povećan od 280,2 do 368,8 t. j. za 31%. Za cijene na malo za najvažnije proizvode životnih namirnica (21 vrsta), koji podležu zvaničnoj kontroli cijena, ministar ukazuje za isti period povećanja indeksa samo za 11% (od 373,5 do 477,0), ali je opće poznato, da je proizvode za ishranu, koji podležu kontroli cijena, često moguće nabaviti samo kod spekulanta po mnogo većim cijenama, dok su cijene za sve ostale proizvode ishrane i potrebe znatno, a često i ogromno porasle. »Izlednjavači« oba indeksa (na veliko i na malo), – piše »Valuta i privreda«, časopis Berlinske više trgovачke škole u članku »Italija poslije pobjede« – će nastupiti na jedan ili na drugi način, a stvarnost ukazuje na to, da će se cijene na malo moći da prilagode povećanim cijenama na veliko, nego naprotiv.

Smanjivanje zlatnih rezervi koje se produžava, s jedne strane, a s druge strane povećanje cijena u samoj zemlji stavlja talijansku industriju i talijansku spoljnu trgovinu u najskoriju budućnost pred nove teškoće. Stovarišta sirovina gotovo su iscrpljena, i radi podržavanja proizvodnje izvozne robe treba da budu kupljene nove sirovine u inostranstvu. Perspektive na znatne robne kredite u inostranstvu veoma su pesimistične, utoliko više što je talijanska vlada, imajući u vodu zlatne rezerve, u početku jula zvanično izjavila, da uopće ne može biti riječi o pokriću starih dugova za robu u inostranstvu zlatom ili valutom. Italija predlaže da pokrije svoje stare dugove za robu u inostranstvu pomoću liferacije talijanske robe. Ali povećane cijene na talijanske proizvode još će više otežati mogućnost plasmana talijanske robe u inostranstvu. Radi stimulisanja izvoza vlada je, istina, uvela sistem izvoznih premija čija težina pada na talijanske potrošače: ali će to neizbjegivo još više smanjiti mogućnosti prodaje u samoj zemlji. I osim toga izazvat će provizmire u inostranstvu, koje će paralizovati efektivnost ovog dampinga.

ŽIVOT JE U ITALIJI SVE SKUPLJI

Povećanje cijena svom svojom težinom pada na radnike i službenike. Ako se uzme u obzir poskupljivanje u svima pozicijama budžeta radničke porodice, onda skupča za život posljednjih godina povećana je ne manje od 20–25 posto, a nadnice i plaće do posljednje godine ostale su uopće neizmjenjene. Potrebno je da se uzme u obzir i to da je za vrijeme svjetske ekonomske krize stvarna nadnica talijanskih radnika bila

NOVA TAKTIKA TALIJANSKIH KOMUNISTA

Pula, septembra 1936. — U Pulu su u zadnje vrijeme ubaćeni letaci talijanske komunističke stranke. Letaci su vrlo opširni, na finom papiru i malom formatu. Ima ih raznovrsnih, ali najznačajniji je letak koji se proširio prvih dana septembra. Njega su potpisali svi istaknutiji komunisti u emigraciji, koji su poznati u Italiji po svojem dosadašnjem radu. Medju prvima je potpisani Togliatti (Ercoli), bivši redaktor turinskog »L'Ordine Nuovo«. Tu su i svi bivši zastupnici, kao Griece, Gennari, Marabini, Farini i drugi. Medju ljudima iz Julijanske Krajine čitamo slijedeća imena: Ivan Regent, bivši općinski vijećnik u Trstu, Albin Vodopivec, student iz Vipave, Leo Weiczen iz Rijeke, Feruccio Marini iz Pule, bivši urednik »Il Lavoratore«, Vittorio Vidali, bivši urednik omladinskog lista »La Riscossa« iz Trsta itd.

Taj letak se obraća i fašistima, kao i borcima iz Abesinije. Pozivlje ih da traže svoja prava, jer da Italija može da dade kruha svim svojim sinovima. Nabrajaju se imena »neprijatelja naroda«, a to da su: Volpi, Motta, Donegani i ostali veliki industrijski.

Najinteresantnije u tom manifestu, koji bi imao da bude novi program stranke u Italiji, je to, što se komunisti pozivaju na fašistički program iz 1919 godine i kažu, da je taj program izdan. Pozivlju narod da se bori za taj program. Na jednom mjestu kaže: »Sloboda koju mi tražimo nije anarhija i kaos. Sloboda koju mi tražimo je svjesna disciplina zakonima i naredbama stvorenim i odobrenim po narodu. Naš narod je punoljetar. Njemu ne trebaju staratelji. Naš narod hoće da se čuje njegov glas. Njegovi sinovi koji su se borili u Africi htjeli bi da govore, a na to imaju i prava. Mi hoćemo jaku, slobodnu i sretnu Italiju!«

Iza toga se iznala fašistički program od 1919 tačku po tačku, i tačku po tačku se dokazuje kako taj program nije ispunjen. Tako je na pr. taj program obećavao: Minimalnu osiguranu nadnudu radnicima; zemlju seljacima koji je obraduju; nacionalizaciju ratne industrije; izvanredne poreze na kapital sa progresivnim takšama kako bi se došlo do djelomične ekspropriacije bogatstva; revizija svih ugovora o ratnim nabavkama i sekvestar 85 posto ratnog superprofita; pravo glasa ženama; izmjena skrutinija po okruzima kako bi narod neposrednije učestvovao u zakonodavnoj vlasti; ukinuće senata itd.

Manifest se obraća fašistima stare garde kao i onim najmladima i zove ih u borbu protiv izdajica fašističkog programa. Kao karakteristično se opaža u tom letaku to da se laska omladinu i zahtjeva da se omladinu pusti na položaje, kao i da joj se dade sloboda i slobodnu utakmicu pod devizom: »Za jednak rad, jednaku plaću«.

Jedan pasus govori i o narodnim manjinama. Tu se doslovno kaže: »Boriti se za jedinstvo radnika i seljaka, za jedinstvo Sjevera i Juga i za jedinstvo Talijana sa narodnim manjinama Južnog Tirola i Julijanske Krajine«.

Policija je u užurbanosti tražeći te letake. Čuje se da je u Trstu, kao i po ostalim gradovima izvršeno mnogo hapšenja. Ta hapšenja su, čini se, u vezi sa tim letacima. — br.

NIKOLA TURČINOVIC IZ ISTRE BORI SE KOD HUESKE

»Giustizia e Libertà« je posvećena sva borbama talijanske antifašističke kolone u Španiji. Ta kolona koja broji oko 150 ljudi bori se protiv pobunjenika kod Hueske. U toj koloni se nalazi i Istranin Nikola Turčinović, kako to izvješće »Giustizia e Libertà«. U izvještaju dopisnika, člana te kolone, veli se na jednom mjestu, kako je upoznao jednog mladića iz Rovinja (?) mladog, neobrijanog, ali koji se baš toga časa iskazao urednošću i požrtvovnošću. »Giustizia e Libertà« kaže da je taj Nikola Turčinović iz Rovinja. Nismo mogli doznati ništa potanje o njemu, ali znamo da Turčinovići nisu iz Rovinja. Ima ih najviše u Svetom Petru u Šumi, pa je moguće da je ovaj jedan od tih Turčinovića. Iz istog lista doznamo da je Turčinović otišao u Ameriku sam sa 15 godina, a kasnije da je radio po cijeloj Evropi. U posljednje vrijeme izgleda da je živio u Španiji, jer se kaže da odlično govori španjolski.

TRINAEST POGINULIH U TALIJANSKOJ KOLONI

»Il Nuovo Avante« javlja imena dosada poginulih Talijana u Španiji koji se bore na strani španjolske vlade. Medju njima spominje i poznatog novinara, talijanskog anti-fašista emigranta Sergio Rietia, koji je poč pseudonimom Sergio Alà slao izvještaje sa španjolskog fronta ali nije mogao odoljeti, već je aktivno stupio u borbu i tako poginuo. Njegove izvještaje je donašala sva svjetska štampa, a u Jugoslaviji smo redovno sretali to ime u beogradskoj Politici.

Talijanski radnici se bune

U Italiji otkrivena razgranata antifašistička organizacija — Radnici manifestiraju za Španiju — Atentati na Siciliji

U nekoliko navrata smo u posljednje vrijeme javili o hapšenjima radnika u Italiji. Češće smo registrirali i pisanje talijanske antifašističke štampe o tome. Tako je »Il Nuovo Avante« javio pred 15 dana o velikim hapšenjima u Milatu i Torinu. Medju ostalima su uhapšeni bivši poslanik socijalista Recalcati, milanski općinski vijećnik Sanna, Tettamanti, Maestri, Ferri, Dugnani, Bonelli i drugi. U Niguardi i Lambrate su izvršili hapšenja u masama, a u tvornici Pirelli je uhapšen jedan inženjer i mnogo radnika.

Sada javila i svjetska dnevna štampa o tim hapšenjima slijedeće:

Sa pouzdane strane se saznaće da je talijanska vlada otkrila jednu komunističku zavjeru i onemogućila antifašističku akciju koja je imala glavni stan u Rimu, a njene filijale su se nalazile po svoj Italiji. Saznaje se da su neki vodje ove organizacije zauzimali važna mesta u fašističkoj partiji. Sa najpozuzdanijem mjestu »United press« saznaće da je glavni zavjernik već uhapšen i bačen u rimski zatvor Regina Coeli. Računa se da će komunističkim vodjama biti u najbliže vrijeme održano sudjenje. Vlasti se trude da o ovim dogadjajima kao i hapšenjima ništa ne prodre u javnost.

Isto tako pouzdano se saznaće da je uhapšeno i nekoliko desetaka radnika koji su pripadali komunističkoj organizaciji.

Glavna zasluga za otkrivanje ovog antifašističkog pokreta pripada organizaciji OVRA, koja ima zadatku da otkriva sve antifašističke organizacije, i da ih suzbija. Glavna komunistička centrala u Rimu otkrivena je u njoj je izvršen pretres. Tom prilikom nadjenje je mnogo propagandističkog materijala, naročito letaka, od kojih je veliki broj trebao da se razdiđe u radničkim gradovima Etrurije i u radničkim četvrtima Rima.

Prvi trag ove komunističke organizacije otkriven je sasvim slučajno. Uhapšen je najprije jedan mladi zidar koji je nosio crvenu kravatu. Na saslušanju je izjavio da nosi crvenu kravatu, jer pripada društvu »Garibald«, čiji članovi nose crvene kravate. Medutim, policijski organi su utvrdili da su ovni navodi netočni. U unakrsnim saslušavnjima mladi radnik je priznao da je član komunističke grupe i potom dao tačne podatke gdje se nalazi glavni stan organizacije.

Par dana iza toga javlja »Paris Mille« o uzrocima tih hapšenja slijedeće:

Talijanska policija uhapsila je još prije mjesec dana nekoliko radnika u željezničari u Terniju zato što su dijelili letke u kojima se pozivalo na pomoc

španjolskom narodnom frontu. Oni su takodjer organizovali akciju za sakupljanje priloga u korist španjolskog narodnog fronta. Svi ovi radnici imat će da odgovaraju pred vanrednim sudom i to zbog ponovnog organizovanja zabranjene komunističke stranke.

Medutim je fašistička vlada potjerala toga dopisnika, sa svim tim da je priznala istinitost tih vijesti.

Američka štampa donosi opširne izvještaje o tom protjerivanju dopisnika United Pressa iz Rima g. Gorela.

»Herald Tribune« donosi o protjerivanju ovog novinara naročiti izvještaj iz Rima pod naslovom: »Italija protjeruje reportere a potvrđuje izvještaj koji je on javio«. Na kraju svoga članka ovaj list kaže: »I pored činjenice da je vlada potvrdila u najbitnijim dijelovima izvještaj Gorelov, ostaje na snazi odluka o protjerivanju«. Protjerivanje jednog novinara koji je izvršio svoju dužnost u inostranstvu će izazvati najpovoljniji utisak. G. Goret očekuje u ovom trenutku da bude izvršena odluka o njegovom protjerivanju i ostavlja talijanskim vlastima svu odgovornost za ovaj korak.

Posljednji broj »Giustizia e Libertà« javlja takodjer o tim hapšenjima u Milanu, Turinu, Genovi, Veneciji, Toskani i drugdje. Osim toga taj isti list piše da su u Palermu dvije bombe eksplodirale u uredu policije i da je tom prilikom iz-

vršeno oko 2000 hapšenja. Osim toga javlja dalje »Giustizia e Libertà« da je u tvornici oružja u Terni uhapšeno oko 300 radnika radi toga što su manifestirali za španjolske radnike koji se bore protiv fašista.

I iz Julijanske Krajine nam stižu s raznih strana vijesti o hapšenjima i o antifašističkom raspoloženju pučanstva, naročito radnika, te o manifestacijama za španjolski narodni front.

ŠTEVILNE ARETACIJE DELAVEV V JULIJSKI KRAJINI

zaradi zbiranja denara za špansko Ljudsko fronto

Trst, septembra 1936. V zadnjih dnech so v zvezi z arretacijami v ostalih delih Italije arretirali tudi v ladjedelnicu San Marco v Trstu, v ladjedelnicu v Tržiču in v Pulju zelo veliko delavcev. Njih število cenijo na tristo. Očitajo jim, da so širili komunizem, zlasti pa da so simpatizirali vladino stranko na Španskem in da so zanjo nabrali okoli 30.000 lir. Izdelali da so tudi majhne vzorce podmornic, katere so rdeče pobarvali in spuščali v morje. Večina arretirancev je baje že bila izročena tribunalu.

Da se delavske mase nekoliko pomirijo in odvračajo od komunističnega gibanja, ki se čimdalje bolj širi, so na ukaz samega načelnika vlade delavcem zvišali plače, o čemur pišejo vsi fašistični listi dolge slavospeve. Zadeva pa je v resnici to le. Delodajalcji so bili prisiljeni, da zvišajo delavcem plače do 8 in se več procentov, ne da bi zato smeli zvišati cene produktov. Radi tega je nastalo veliko nerazpoloženje med delo-

dajalcji. Toda tega povisila ne prejemajo delavci, temveč glavni del, do 5%, gre v blagajne raznih fašističnih ustanov, tako da prejmejo delavci od povisila v najboljšem primeru le 3%. Radi tega je tudi med delavstvom nejevoljna čim dalje večja.

Natpsi protiv Mussolinija u Puli na karabinjerskoj kasarni

Pula, septembra 1936. — Koncem prošlog mjeseca osvanuo je jednog jučera veliki natpis na kasarni karabinjera na Piazza al Ponte. Natpis je bio preko cijelog zida crvenom bojom, a glasio je »A morte Mussolini!« Osim toga su bili još neki izrazi protiv kralja. Odmah je nastala velika uzbuna. Tražili su krive, ali ih nisu pronašli. Morali su se zadovoljiti s time da odmah izbrisu te natpise, ali ipak nisu uspjeli da sav grad ne sazna za njih, pa se sada ti natpsi prepričavaju po cijelom gradu.

Progon slovenskega jezika v cerkvi

Gorica, septembra 1936. — Pred kajim štirimi meseci so fašistične politične oblasti v Trstu ne da bi o tome niti obvestile pristojnih višjih cerkvenih oblasti, v nasprotju z določbami konkordata med Vtikanom in italijansko vlado, po policijskih organih izdali na vse župnike v tržaškem predmestju (v Barkovljah, Rojanu, Škednju in Sv. Ivanu) in župniku v delavskem mestnem okraju pri Sv. Jakobu, kjer je prebivalstvo po prebivalstvu večini slovensko, ukaz, da se morajo ukiniti vsi verski obredi v slovenskem jeziku ter da morajo docela prenehati slovenske pridige, slovensko cerkveno petje in slovenske molitve. Podobno prepoved su prejeli tudi vse slovenske verske organizacije, kakor na pr. Marijine družbe, in to celo glede njihovih notranjih obredov. Varnostni organi in zaupniki fašistične stranke so strogo pazili, da se je ta prepoved povsod izvršila. Posledica tega je bila, da so slovenski verniki začeli zapuščati cerkve v lastni fari in hodili v cerkve zgornje okolice, kjer so lahko še slišali božjo besedo. Cerkve v omenjenih okoliših so radi tega ostale dobesedno prazne, in zaman so bili vsi poizkusi fašistov, da bi vernike zopet spravili v cerkev. Da, celo ob blagoslovitvi prenovljene cerkve v Barkovaljah na dan domačega patrona, sv. Jerneja 24. avgusta, je izstalo skoro vse domače slovensko prebivalstvo, tako da so prisostvovali samo zunanjost gostje in razne fašistične mladinske organizacije.

Značilen za razmore, ki vladajo v cerkvenih krogih, je tudi incident, ki se je odigral 28. avgusta v Barbanu. Tega dne so slovenski ribiči in poljedelci v Sv. Križu in Nabrežju kakor običajno romali z ladjami v Barban. V svetišču so hoteli po starem običaju zapeti v čast božjo pobožno pesem v slovenskem jeziku. Tedaj pa je prihitek kapucin in to preprečil, če da je cerkev njegova in da v njej ne trpi tujega petja. Zaman so bili protesti, romarji so morali zapustiti cerkev.

ITALIJANSKI DUHOVNIKI NEPRIJELJUBLJENI MED NASIM LJUDSTVOM

Reka, septembra 1936. (Agis). — Bivši ballinski kapelan v Trnovem pri Ilirske Bistrici Marko Mocellin, je bil že pred časom imenovan za župnega upravitelja v Brigu, in sicer potem, ko je od tamkaj odšel prejšnji, Barbš, na svoje novo mesto v Trnovo. Kot pa nam iz Briga poročajo, je Mocellin tudi tu zelo nepriljubljen pri ljudstvu tako, da so ga nekega dne domačini napadli in nagnali iz vasi.

VRNILI SO SE IZ KONFINACIJE

Trst, septembra 1936. — V decembru leta (1935) so nekateri slovenski fantje iz Koprščine, in sicer Rudolf Veljak in Valerij Tedesco iz Pobegov, Fran Bonin iz Baninov pri Češarjih in Benjamin Bertok iz Berškov, peli domače slovenske pesmi. To pa ni bilo fašistom po volji. Dali so jim piti večjo množino ricinovega olja. Pozneje pa so bili vši štirje konfinirani na pet let. Velja je moral na Ponzo, Tedesco na Venetotne, Bonin v Sardinijo in Bertok neznanom kam. Pri zadnji amnestiji, meseca maja, so bili prvi trije oproščeni in so se pred kratkim vrnili domov. Četrti (Bertok) pa je še vedno v konfinaciji.

Našim ljudima uz granicu oduzimaju pogranične legitimacije na zahtjev doseljenih talijan. trgovaca

Breza, septembra 1936. Do posljednjih par mjeseci mi smo skoro svi imali pogranične legitimacije, jer imamo imanja i s druge strane granice. Medutim su nam sada skoro svima pogranične vlasti oduzele te legitimacije, tako da te legitimacije nema više ni desetak ljudi.

Talijanske vlasti su te legitimacije oduzele ljudima na traženje doseljenih talijanskih trgovaca, jer oni su se tužili vlastima da mi ne kupujemo kod njih, več da sve što nam treba kupujemo u Jugoslaviji, gdje je jeftinije. Vlasti su ih poslušale, ali su učinile još više. Name su oduzeli legitimacije, ali su ih dali njima, pa tako sada idu ti talijanski trgovci preko granice odakle donašaju robu, koju mi moramo kod njih kupovati mnogo skuplje.

Mi smo se na sve to pritužili, ali nismo dobili niti odgovora, premda imamo na te legitimacije prava više nego trgovci, jer imamo imanja preko granice, a od granice nismo udaljeni ni 10 kilometara. — Graničar.

Batinanja i mučenja političkih zatvorenika u Julijskoj Krajini

Vrbovo, 7. septembra 1936. Nedavno smo vam javili o premetačini i hapšenju Stenberger Slavku zvanog Botigarov i Logar Slavku zvanog Štefakov.

4.0. mi. vratio se iz zatvora Stenberger Slavko poslije 39 dana. Ali on se nije vratio onakav kakav je otisao. Jer on se vratio sav modar od batina i čim je došao kući morao je da leže u krevetu iz kojeg se nije još digao. Doznali smo da nije u zatvoru spavao niti jednu noč, jer su ga svake noći mučili ispitivanjem, a nisu mu dali ni kreveta, pa je morao stajati na nogama. Pri ispitivanju su ga i batinali, tako da je više puta padao u nesvjet.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

NOVO DELO
DR. IVANA PREGLJA

Ivan Pregelj

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani je pravkar izdala in založila novo knjigo dr. Ivana Preglja: »Osnovne črte in književne teorije«. Slovenski književni trg je to študijo veselo pozdravil in povdaranja njeno potrebo, ko bo posebno dobrodošla profesorjem in dijakom, pa tudi vsakemu izobražencu. V knjigi obnavna dr. Pregelj najprej epično pjesništvo, nato liriko, dramatično in prozo. Knjiga je zelo lepo opremljena, obsegajo 113 strani in stane 24.— dinarjev in jo vsakomur priporočamo. — (Agis).

DR. IVO ŠORLI O ANTONIU SMAREGLI

V »Ponedeljskem Slovencu« od 14. t. m. piše naš znani pisatelj dr. Ivo Šorli o Antoniu Smaregli sledete:

K nedavnemu »Slovenčevemu« članiku o tem velemu bi si vam dovolil sporočiti tole reminiscenco: Bilo je menda med vojno — vsaj po tem, koliko časa je trajala tista sicer 4 urna vožnja iz Trsta do Pulja, sklepam tako, ko je mlad gospod ljubezni posadil na prostor poleg mene starejšega gospoda in se prisrčno od njega poslovil. Meni, ki nisem zaman tolko časa pri blago-pokojnem našem prijatelju baronu Pi- no, ni bilo težko uganiti, da je siromak ob meni navzici najjasnejšim ocenom — slep. Stari gospod je imel na kolenih z navzdol obrnjениm naslovom veliko, tanko knjigo in je molče prebiral po njej. (Ko sem pozneje o tem pripovedoval Ivanu Cankarju, je rekel, da so mu »gotovo angelci godili«). Ker pa poti le ni bilo konca, sva se s sosedom nenašoma znašla v živahnem pogovoru. Nikoli dotlej nisem našel človeka, ki bi bil takoj popolnoma zaglobil v rusko umetnost. Posebej pa mu je bil Tolstoj višek vseh viškov, »un terribile gigante«. Tu se je obrnil k meni: »Ali niste morda Slovan? Potem vam čestitam! Vi boste svet odrešili, samo vi. In še križ boste voljno vzeli nase! O, da bi jaz sedaj, ko sem vse te stvari doumel, še mogel...!« Toda je že zamahnil z roko in naglo prešel na drug pogovor. Na postaji v Pulju sem dognal, da je bil z meno sam Antonio Smareglia, veliki tvorec »Abissa«, »Nozze istriane« itd. Oni mla- di gospod v Trstu pa najbrže njegov sin, ki danes piše o njem. Ali ne bi se ljubljanska opera hotela spomniti, da sam trdi, kako je bil naš? Dr. I. S.-i.

VELIK USPEH RAVNATELJA KARLA SANCINA.

Ljubljana, septembra 1936. (Agis.) Naš rojak priznani glasbeni umetnik in pedagog Karlo Sancin, ravnatelj Glasbene Matice v Celju, je položil pred izpravevalno komisijo konservatorija v Gradcu z odličnim uspehom izpit umetniške zrelosti iz violinske mojstrske visoke šole. K ostanim čestitkam se pridružujemo tudi mi!

NOVE NAGROBNICE ZORKA PRELOVCA

Ljubljana, septembra 1936. (Agis.) Naš rojak, priznani komponist in zborovodja Zorko Prelovec je izdal v samozačubi nove nagrobnice za moški zbor »Vse mine«. S to novo izdajo je naš rojak obogatil te vrste slovensko glasbeno literaturo.

AFORIZMI ANTE DUKIĆA NA POLJSKOM

Przeglad poljsko-jugoslavianskih štoga izdaje Poljsko-jugoslavenska liga u Poznanju, donosi u svesku za proši mjesec oveći izbirak aforizama i maksima iz »Pogleda na život i svijet« od Ante Dukića u prijevodu Wiktora Bazielicha.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

MENZA ISTARSKEGA AKADEMSKEGO KLUBA U ZAGREBU

Istarski akademici bavili su se već niz godina mišlu da si svoj nezavidni položaj poboljšaju time što bi osnovali menzu za svoje članove u vlastitoj reziji. Do sada su se akademici hrani kojekako, po raznim menzama pa i u »Prehrani« što je obzirom na rad studenata svakako nedovoljno i vrlo teško.

Ove godine je pitanje ishrane postalo vrlo aktuelno i naši studenti pristupili su realizovanju te dobre zamisli, da otvore svoju menzu, koja bi 1. oktobra počela radom. Dakako da će se na početku naići na poteškoće koje će biti teško riješiti, budući se počinje potpuno iz nova.

Akademici se nadaju da će tom prilikom biti potpomognuti sa strane naših imućnijih ljudi kako bi mogli svoju namjeru što lakše ostvariti. Studenti obratiti će se neposredno na naše ljudi i uvjereni su da će naići na topli prijem i razumijevanje.

IDRIJČANI!

Zaključna prireditev obretnic idrijske realke bodo 26. t. m. z idrijskem večerom v ljubljanskem radiju in 28. t. m. z mašo zadužico za vse pokojne Idrijčane profesorje in učence idrijske realke. Dne 3. oktobra bo koncertna in družabna prireditev v dvorani Trgovskega doma v Ljubljani.

PREDAVANJE O IDRIJČANIH V DRUŠTVU »TABOR«

V četrtek 23. t. m. bo predaval tov. La- do Božič v društvu »Tabor« v Ljubljani o »Idriji v besedi in sliki«. Predavanje bo spremljalo nad 210 sklopčnih slik.

IZ DRUŠTVA »ISTRÀ« U KARLOVCU

Pjevački zbor početi će ovaj tjedan sa svojim redovitim pokusima pa se umoljavaju drugovi pjevači, da dolaze redovito na poskuse, jer se opet spremamo nekamo. Pokusi su u srijedu i petak u 9 sati na večer. Na programu imademo sasna nove pjesme, koje treba temeljito izraditi, tako da možemo i na drugom mestu postići onakove uspjehe, kao što smo postigli u Novom Mestu. Ako netko izmedju pjevača imade prijatelja koji bi htio doći na pjevanje neka ga slobodno dovede, jer se kasnije nakon uvečanog programa neće primati novih pjevača.

Umoljava se članstvo, da uplati svu zao- stalu članarinu, jer je prvo polugodište prošlo. Upozoravamo, da će se na budućoj redovitoj glavnoj skupini priznati članovima samo oni, koji imadu u redu plačenu članarinu. Upozoravamo zato, da ne bi kasnije bilo prigovora. Idući tjedan doći će društveni inkasator do svakog člana a može se članarina plačati i za vrijeme pjevanja.

ZA ODRZANJE ISTARSKEG PJEVACKOG ZBORA

Pozivaju se svi pjevači i prijatelji naše pjesme da prisustvuju sastanku koji će se održati u subotu 19 IX 1936 u 8 sati naveče u društvenim prostorijama (Trg Kralja Aleksandra 4). Dnevni red: Reorganizacija pjevačkog zbora i biranje nove uprave.

SJEDNICA POSLOVNOG ODBORA PJEVACKOG ZBORA

održat će se 18 IX 1936 u 7 sati naveče u društvenim prostorijama. Prelac. v. r.

PREDAVANJE U DRUŠTVU »ISTRÀ« U ZAGREBU.

U nedjelju 20 ovog mjeseca u 9 sati prije podne održati će se u društvenim prostorijama predavanje o temi: »Prava i dužnosti radnika u socijalnom osiguranju«. Pozivaju se svi članovi, osobito radnici, da ovom predavanju prisustvuju. Predavanju mogu prisustvovati i radnici-Istrani, nečlanovi društva.

Odbor.

CLANSKI SASTANAK OMLADINSKE SEKCIJE U ZAGREBU

Omladinska sekcija društva »Istra« održava u subotu 19 IX 1936 u pola osam sati članski sastanak s predavanjem u društvenim prostorijama. Pozivaju se sva braća da dođu u što većem broju.

Odbor.

ŽUPNIK VINKO MEŽAN

Ljubljana, septembra 1936. (Agis.) V letošnjem letu moramo na žalost ugotoviti, da nam je smrt ugrabila že celo vrsto dobrih dušnih pastirjev, med njimi tudi Vinko Mežana, župnika v Desklah pri Gorici, ki je pred kratkim umrl v starosti 68 let. Po rodu je bil Gorenjec, doma v Bledu. Po končani srednji šoli je stopil v goriško semenišče, ter postal v goriški nadškofiji vse do svoje smrti. Najprej je služboval kot kapelan v Kanalu, nato kot kurat v Lokovcu in nad 30 let kot župnik v Desklah. Povsod, koder je služboval, ga je ljudstvo vzljudilo zaradi njegove dobrote in plemenitosti. Blagopokojni je bratranec profesor in inspektor v pok. g. Westra in župnika Emila Westra na Repentabru pri Trstu. Pokopan je bil na farnem pokopališču v Desklah. Pokojnemu naj sveti večna luč, žalujočim naše sožalje!

NEVARNO JE OBOLEL MSGR. ARKO MIHAEL

Nevarno je obolel msgr. Arko Mihael, idrijski dekan. Čeprav je dolgo časa bolhal, je ta vest zadela vse naše rojake v Primorju in v emigraciji. Saj je bil že pred vojno znan kot organizator slovenskega delavstva, bil je deželnim poslanec za mesto Idrijo in se je udejstvoval v zadružniškem in kulturnem delu.

»Istra« izlazi svakog tedenja u petak. — Broj, cekovnog računa 86.789. — Preplata: za cijelu godinu 50.— din., za pola godine 25.— din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku z do- lara na godinu. — Oglas je računan po cjeniku. — Vlasnik i izdavač: Konzorcij »Istra«, Masarykova 28a II. broj telefona 67-80. — Za uredništvo odgovar: IVAN STARÍ TUŠKANOVÁ ul. br. 25. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske Stampe d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskarju odgovar: Rudolf Poljanović, Zagreb, Ilica 131.

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Na otoku Susku osnovana je zadružna konoba (Cantina Sociale). Te zadružne konobe su se do sada u ostaloj Istri procule jedino kao legla korupcije u kojima su pašovali fašisti. Najbolji primjer za to je lanjski skandal u upravi pazinske »cantina sociale«.

* — Četiri rudara su se u Istri opet smrtno ponesrečila. To su: Turk Marin, Štember Dominik, Zerla Bartul i Fara-guna Dominik, svi iz Labinštine.

* — Jerman Ludvik, jugosl. državljanin, bio je 12. o. mj. osudjen u Trstu na 4 mjeseca zatvora i 8000 lira globe radi pokušaja krumčarenja.

* — Na Rijeci je 12. o. mj. svečano proslavljen godišnjica »Danuncijade«. Govorio je i Host-Venturi. U votivnom hramu na Kozali je bila svečana manifestacija. Slava je kao zaključak imala izlet na Učku.

* — Ponovno se zapalila šuma između Vodnjana i Peroja. Iz Pule su interverirali vatrogasci.

* — Naslage ugljena pod Bazovicom. Trščanski »Il Piccolo« od 16. o. mj. donaša duži članak dra Marussi-a (Marušića) o naslagama ugljena pod Bazovicom, kojega je htjela još pred 35 godina iskoristavati »škoda«.

* — Asfaltirana cesta bo peljala od Srednjopolja (Redipuglia) na vrh Šmihela pri Opatijskom selu. Šla bo mimo vseh važnih mest, kjer so bile hude bitke v svetovni vojni. Cesta bo narejena zaradi velikega prometa, ker mnogi stari borci iz Italije in inozemstva še vedno prihajajo obuiat žalostne spomine v te kraje.

* — Paroplovna družba Tripković v Trstu bo dobila podporu od države. Na ministarstvu leži načrt zakona, po katerem naj družba prejme od časa do časa subvencije v razmerju s prometom.

* — V Abesiniji je umrl avgusta meseca za bolezni Miheli Angelo iz Rihemberka.

* — Zaradi eksplozije patronje je bil ranjen 12 letni Mrakič Anton iz Bovca. Dobil je več opekin in morali so ga peljati v bolnico.

* — Medsindikalni odbor v Trstu je odredil na seji 7. t. m. da ostane mesnica Corbata Angela v Gradežu zaprt za dva dana ter mesnici Bekerja Antona pri Sv. Mariji Magdaleni zgornji in Zoratta Alfonza v Tržiču za en dan, ker so prekršili določbe o prodaji na drobno.

* — Dve novi kasarni so zgradili v Tolminu. Imenujejo se »Re d' Italia« in »Monte Nero« (Krn). V njih bodo nastanjeni 1. regimenti infanterije »Re« in 4. grupa artilerije. Stavbi je delala tvrdka Chini iz Milana.

* — Goriški prefekt je prestavil sledeće občinske tajnike: Ramot Alojza iz Cola v Črni vrh, Leonharda Battistinija iz Rihemberka v Col, Tomaža Mazzillija iz Črнega vrha v Renče, Mihaela Maniconeja iz Renče v Rihemberku.

* — Goriški prefekt priporočuje občinstvu naj sedaj uničuje komarje zalego. V Gorici se je ta nadloga zelo razplasla in je postala nadležna. Sedaj v tem času ležijo samice jača je to najbolji pripravno. Priporočivo je politi mlakuže in stoječe vode le nekoliko s petrolejem, da uniči ves zarod. To je treba ponoviti vsakih 15 dñi.

* — V Jamljah ste dva zlikovca napadla Pahorja Ivana, ko je šel zvečer v vinograd s puško varovat grozdje. Po kraktem pretepu sta neznanca zbežala.

* — Skupina francoskih pisateljev si je ogledala Trst in okolico. Obiskala je tudi bojne poljane.

* — V Dolgem polju pri Vipavi sta se 18. letnji Milan Skapin in 5 Tonček Ščuka igrala z granato, ki je kmalu eksplodirala. Težje je bil ranjen Tonček, ki so ga morali prepeljati v bolnico.

* — SARADNICIMA »JADRANSKOG KOLEDARA« Molimo sve saradnike, kojima smo se obratili molbom za priloge, kao i ostale koji imaju namjeru da u kalendaru nešto objave, da nam svoje priloge pošalju do konca septembra kako bi mogli dati kalendar čim prije u štampu.

* — UREDNIŠTVO »JADRANSKOG KOLEDARA«

U FOND »ISTRÈ«

Ivančić Ivan — dir. žen. realne gimnazije — Sušak . . . din. 50.— Starec Smiljan — Rudnik »Drenica« — Vučitrn . . . din. 15.— U prošlom broju objavljeno . . . din. 39.285.60

Ukupno din. 39.350.60

Smrt Svetozara Pribičevića

15. o. m. umro je u Čehoslovačkoj Svetozar Pribičević, bivši jugoslovenski ministar. — Svetozar Pribičević je bio rodjen 1875 u Kostajnici. Bio je predsjednik predtratne srpsko-hrvatske koalicije, a iza oslobođenja je bio predsjednik Samostalno demokratske stranke. Kasnije je, uz pok. Stjepana Radića, bio i predsjednik Seljačko-demokratske koalicije. U predratnom peštanskom saboru radio je u zajednici sa Česima i Rumunjima na obrani narodnih manjina u tadašnjoj Ugarskoj.

16. septembra 1886.

NAŠA SLOGA

Poučni, gospodarski i politički list

Pred 50 godina

Oru pjesmu Ante Kalca donosimo iznimo iz broja od 15. jula, jer bi se tim riječima moglo o Istri pjevati i danas poslije 50 godina, jer je poslije pola stoljeća aktualna možda sada više nego ikada prije.

ISTRI

Ašće zabudu tebe Istrie
Zabvana budi desnica moja
Po ps. 136.

Iz crkve, škole, iz tvojih sudova,
Iz svetog kruga tvoje porodice,
Tvoj jezik slavni, divni, silimice
Bez srama goni obiest silnik